УДК 340.12

ЗАВДАННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ОУН ЯК ОХОРОННОЇ ІНСТИТУЦІЇ

Спосіб Дмитро Павлович,
аспірант кафедри теорії та історії Юридичного інституту Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
м. Івано-Франківськ, 76000, вул. Незалежності, 136, кв. 5,
e-mail: dmytro.sposib@gmail.com

Метою *дослідження є визначення змісту та особливостей завдань Служби безпеки як охоронної інституції Організації українських націоналістів.* ***Методика.*** *Дослідження побудовано на використанні світоглядних, загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Структурно-функціональний метод дозволив дослідити структурні елементи охоронної діяльності Служби безпеки ОУН; історико-правовий метод використано для встановлення залежності завдань та функцій СБ ОУН від умов діяльності та зовнішніх викликів. Герменевтичний метод забезпечив вивчення змісту документів, що врегульовували діяльність Служби безпеки Організації українських націоналістів.* ***Результати.*** *Виявлено загальні та специфічні завдання, які ставилися перед СБ ОУН за умов відсутності власної держави. Доведено, що ця інституція мала ряд рис, властивих правоохоронним органам з притаманними сутнісними характеристиками, що відрізняють її від інших основних видів діяльності. Найсуттєвіші завдання, характерні для СБ ОУН як охоронної інституції спрямовувалися на захист членів організації. Основними напрямами діяльності була розвідувальна та контррозвідувальна робота, що мала на меті протидіяти ворожій розвідувально-підривній діяльності. Кінцевою метою було створення передумов для створення власної держави в якій ця інституція мала б виконувати функції національної Служби безпеки.* ***Наукова новизна.*** *Встановлено, що у результаті специфічних умов СБ ОУН виконувала ряд невластивих їй функцій, передусім судові, що виявлялося у винесенні вироків та проведення пропагандистської роботи.* ***Практична значимість.*** *Основні висновки можуть бути корисними для вдосконалення діяльності правоохоронних органів України, а також для поширення правових знань з метою підвищення правової культури населення та працівників правоохоронних органів.*

Ключові слова: *СБ ОУН, пропаганда, розвідка, контррозвідка, завдання, референт СБ.*

Dmytro Sposib
postgraduate of Department of Theory and History of State and Law Educational Scientific Law Institute of the Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk,
76000, Ivano-Frankivsk, Nezaleznosti Street, 136/5, Ukraine,
e-mail: dmytro.sposib@gmail.com

THE TASK OF THE SECURITY SERVICE OF THE ORGANIZATION OF UKRAINIAN NATIONALISTS AS A SECURITY INSTITUTION

The purpose *of the study is to determine the content and characteristics of the tasks of the Security Service as security institutions of the Organization of Ukrainian Nationalists.* ***The technique.*** *The study is based on the use of ideological, general scientific and special scientific methods. The structural-functional method allowed to investigate the structural elements of the security activities of the OUN Security Service, the historical-legal method was used to establish the dependence of the tasks and*

© Спосіб Д.П., 2019

functions of the Security Service on the conditions of the activity and external calls. The hermeneutic method provided a study of the content of the documents that regulated the activities of the Security Service of the Organization of Ukrainian Nationalists. ***Results.*** *Identified common and specific tasks that were set before the Security Council of the OUN in the absence of its own state. It is proved that this organization had a number of features inherent to law enforcement agencies with intrinsic essential characteristics that distinguish it from other main activities. The essential tasks characteristic of the Security Council of the OUN as a security institution are aimed at protecting members of the organization. The main activities were intelligence and counterintelligence work, which was designed to counteract enemy intelligence and subversive activities. The ultimate goal was to create the prerequisites for creating your own state in which this organization should perform the functions of a national Security Service.* ***Scientific novelty.*** *It has been established that as a result of the specific conditions of the Security Council, the OUN performed a number of functions not characteristic of it, primarily the court, which was manifested in sentencing and propaganda work.* ***Practical significance.*** *The main conclusions can be useful for improving the activity of law enforcement agencies of Ukraine, as well as for disseminating legal knowledge in order to improve the legal culture of the population and law enforcement officers.*

Key words: *OUN's Security Service, propaganda, intelligence, counterintelligence, task, the Secret Service employee.*

Постановка проблеми. Служба безпеки – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку країни [11], діяльність якого врегламентовується відповідними законами. Завдання цієї структури постійно оновлюються з врахуванням специфіки умов надзвичайних ситуацій певного походження. Ефективна діяльність правоохоронних органів є запорукою стабільного розвитку держави. В окремих умовах на Службу безпеки (далі – СБ) покладаються невластиві їй функції, прикладом чого стала СБ ОУН, яка, за умов відсутності власної держави, діяла як охоронна інституція. Врахування досягнень та прорахунків цієї інституції, правонаступницею якої сьогодні виступає СБУ, корисне в умовах зростання нестабільності у світі і в Україні зокрема, коли постають нові види загроз та форми ведення війни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значна кількість праць присвячених СБ ОУН мають історичне спрямування і розкривають діяльність цієї структури у хронологічному та територіальному аспектах. Структура організації, методи та засоби боротьби СБ детально проаналізували Д. Вєдєнєєв, І. Биструхін, Я.М.Антонюк, В.І. Ільницький. Однак нас цікавить правові основи функціонування цієї інституції та особливості реалізації властивих та невластивих їй завдань.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є визначення змісту та особливостей завдань СБ як охоронної інституції ОУН.

Виклад основного матеріалу дослідження. У залежності від місця і ролі правоохоронних органів у системі державного управління визначається зміст, обсяг і форми здійснюваних ними функцій, а також особливості їх правового статусу. Хоча в основу організації, форм та методів роботи СБ ОУН використовувався досвід радянських, німецьких та польських спецслужб, ця інституція мала ряд особливостей, серед яких:

1. Діяльність СБ ОУН регулювалася корпоративними нормами. Здебільшого це були інструкції та накази, видані референтами СБ низовим структурам у яких чітко вказувався виконавець.
2. Неофіційний статус ОУН та його інституцій. Незважаючи на проголошення 30 червня 1941 р. Акту відновлення української державності все ж були нелегальною структурою.

3. СБ виконувала невластиві для правоохоронних органів функції – судові, пропаганда.
4. Структура інституції врегульовувалася приписами, а не законодавчими актами.
5. Відсутність сталого штатного розпису, який визначався потребами організації.
6. Відсутність визнаних та закріплених прав, обов'язків та гарантій.
7. Відсутність чітко визначених строків повноважень.
8. Охорона ідей записаних у програмних документах ОУН та охорона життя членів організації.
9. Відсутність чітко визначених джерел фінансування матеріального забезпечення. Підпільні осередки забезпечували себе власними силами. На відміну від державного фінансування правоохоронних органів СРСР та Німеччини, джерела господарсько-фінансового забезпечення СБ ОУН, як і в цілому українських націоналістів були наступними: підтримка місцевим населенням (основне джерело поповнення), захоплені трофеї (зброя, гроші, продукти харчування, медикаменти тощо), членські внески (від населення, безпосередніх членів), реквізиції, конфіскації, власне виробництво (у міжвоєнний і воєнний періоди), підприємницька діяльність (продаж бофонів) тощо [4,с. 341].

Із березня 1941 року з ініціативи Степана Бандери референтом служби безпеки ОУН став М. Арсенич, а невдовзі отримав призначення керівника Служби безпеки ОУН. Завданнями СБ у той час було:

- протидія діяльності агентів НКВС і гестапо;
- охорона чільних членів ОУН, контроль за дотриманням конспірації, підтримка внутрішньої безпеки, розвідка та контррозвідка;
- організація диверсій, розслідування кримінальних злочинів, скоєних членами бандерівської ОУН;
- вишкіл (навчання) кадрів;
- «розробка мельниківців та інших націоналістичних формувань»;
- пропагандистська діяльність.

З проголошенням відновленої Української держави 30 червня 1941 року СБ ОУН мала стати національною службою безпеки. У інструкції СБ від 1941 р. завданням цієї інституції декларується забезпечення ладу і порядку на території краю та їх підтримання. При цьому основною метою СБ є не знищення ворога, а будівництво власної держави. Ці завдання ставляться на початку радянсько-німецької війни, а отже покладають надії на схвалення німецькою владою утворення української держави [6, с. 47]. Надалі СБ кваліфікувалася як таємна поліція. До її завдань входила політична, господарсько-економічна, загальна розвідка та контррозвідка. Крім того в умовах підпілля СБ здійснювала: 1) охорону устрою та порядку організації; 2) моніторинг ворожого елементу; 3) нейтралізація ворожої для організації діяльності; 4) підготовка умов для майбутньої української держави [3, арк. 288].

Крім того перед СБ ОУН стояли завдання: боротися за здоровий моральний стан в ОУН; протидіяти розвідувально-підривній діяльності ворожих спецслужб та їхньої агентури; дбати про особисту безпеку членів ОУН та охорону її майна; створювати власні позиції «в чужих і ворожих нам середовищах в цілях розвідки, диверсії та провокації». Подібні завдання обумовлювалися значною кількістю агентурного апарату УДБ НКВС, який у січні 1941 року на західноукраїнських землях нараховував близько 22 тисячі осіб [10].

Завдяки організаційним заходам Миколи Арсенича, СБ стала однією з найбільш розбудованих структур ОУН. Організаційна структура СБ ОУН визначалася практичними потребами і будувалася за вертикальною системою. Інституцію очолював шеф Служби безпеки, який по організаційній лінії, підпорядковувався провіднікові ОУН. Йому підлягали крайові, окружні, надрайонні, районні та кущові референти. Кожний підрозділ складався з голови

(референта), заступник референта СБ, комендант боївки, 2-3 слідчих, 10-20 бойовиків і навіть архіваріуса. Структура СБ чітко прив'язувалася до територіальних ланок ОУН. Референтури СБ створювалися при всіх рівнях організаційних клітин ОУН, починаючи від Проводу ОУН в Україні і закінчуючи районними проводами. Існувала штатна чисельність референту: над районна мала 22 одиниці гласного складу і 10 жандармів [5, с. 14]. Однак на практиці склад референту не був постійним. Референти СБ здійснювали загальне керівництво діяльністю підлеглих їм референтур, а також займалися так званою оперативною роботою. На референта СБ покладалося завдання дбати про надійну охорону організаційної роботи та її членів; збирання інформації про ворожі сили, що діють н шкоду ОУН; здійснювати їх ліквідацію; проводити розвідку [8, с. 124]. Обласному референту підпорядковувалася боївка СБ як «ліквідуючий чинник». Кримінальними справами СБ мала право займатися лише тоді, коли правопорушник був членом ОУН [2, с. 377].

Обов'язками слідчих було розслідування обставин провалу учасників підпілля ОУН, фактів співпраці місцевих жителів та окремих членів ОУН з органами МҐБ. Архіваріуси вели документацію СБ: картотеки агентури МҐБ та підозрілих осіб, протоколи допитів та інші документи пов'язані з діяльністю цієї структури. Інформатори СБ при кущових проводах займалися збором інформації про рух підрозділів військ МҐБ, поведінку жителів населених пунктів, зустрічі оперативних співробітників МҐБ з місцевим населенням тощо. Чисельність таких боївок сягала 12-20 чол., і основним їхнім завданням було протидія терору супроти українців, проведення відплатних протипольських акцій, перевірка колишніх радянських військовополонених, які перебували на цій території, протидія німецькій окупаційній адміністрації тощо. Крім того бойовики займалися охороною криївок, де працювали референти, слідчі СБ чи зберігалися документи. На них також покладався обов'язок затримання та доставки підозрюваного до місця допиту, а також виконання вироків. У час наближення та проходження лінії фронту СБ займалася «зачисткою території» від заздалегідь виявленої німецької та радянської агентури, шовіністично налаштованих представників з-поміж польського населення чи й просто антиукраїнських елементів. Тим самим створювалася можливість для розгортання масового повстанського руху проти радянської влади [5, с. 15].

Конференція керівників ОУН на початку жовтня 1941 р. ухвалила рішення перевести більшість кадрів у глибоке підпілля і проводити визвольну агітацію серед населення, збирати зброю та готувати військові кадри. Це позначилося на завданнях, які ставилися перед СБ. У інструкції Службі безпеки ОУН (серпень 1942 р.) зазначалося, що її завданням є отримання інформації про: розміщення ворога, його наміри, плани, моральний стан, господарські, політичні і технічно-промислові відносини [6, с. 101].

Різні завдання мали різні підрозділи СБ. Якщо розвідка (офензива) велася з метою отримання відомостей у військовій, політичній, економічній, техніко-промисловій та загальній сферах, для подальшого використання проти ворога. Перед розвідкою СБ ОУН ставилося завдання:

- взяти під нагляд усіх колишніх більшовицьких урядників та комсомольців з чітким зазначенням інформації про їхні висловлювання про ОУН та контакти з більшовиками,;
- збирати детальну інформацію про рух військ (звідки прибуло, чисельність, яка зброя, що робили у цій місцевості, куди відійшли),
- збирати дані про НКВС (точна дата прибуття у село, чисельність, діяльність у селі, скількох людей заарештували з класифікацією за віком, статтю),
- спостерігати за місцевими сексотами (хто доносить, на кого доносить, яку проводять пропаганду);

- охарактеризувати місцеву владу (чи є у селі сільрада, як ставиться до націоналістичного руху, хто з членів сільради є більшовицьким активістом);

- подавати в хронологічному порядку усі події, які сталися на терені розвідника, подавати списки вивезених родин, здійснювати розвідку тих, хто втіх з відділів ОУН та якою діяльністю займається, слідкувати за переміщенням невідомих осіб [3, арк. 60].

Водночас різні завдання мала розвідка у відповідності до виду діяльності:

1. Військова розвідка, під час війни, мала на меті отримати потрібні відомості про ворога, для прийняття рішення і забезпечення підготовки і застосування своїх сил.

2. Економічна розвідка досліджувала стан торгівлі, торгівельні та кредитні можливості; протидіяла можливій блокаді торгівлі; вивчення стану харчових запасів; перешкоджання акціям знищення запасів, отруєння худоби.

3. Техніко-промислова розвідка досліджувала фабрики зброї, амуніції, воєнної промисловості; винаходів та технічних вдосконалень; комунікаційних зв'язків, справності залізниць, телефону, телеграфу; розгортання акцій у напрямі дезорганізації промисловості; палення та нищення фабрик та верстатів воєнної промисловості.

Контррозвідка мала, з одного боку, метою вивчити організацію, ціль та методи ворожої розвідки, а з іншого – унеможливити виконання їх завдань та спаралізувати її діяльність [6, с. 102].

Завдання СБ ОУН змінювалися в залежності від періоду та території. Так з 1943 р. з приходом на українські землі радянських військ завданням СБ ОУН було посилити дисципліну, очистити підпілля від впливу радянської агентури, діяльність якої призводила до значних втрат. У «Інформації теренового провідника СБ у терені «Море»» «Чубарика» від 24 грудня 1943 року СБ кваліфікується як організація, яка бореться з політичними ворогами та здійснює нагляд за людьми, які працюють в організації (це робилося з метою виявлення провокаторів), для забезпечення конспірації; навчання людей як вести себе у різних ситуаціях [6, с. 140; 164].

У наказі від 10 вересня 1943 р. референтам СБ військових надрайонів – польові виконавчі відділи СБ військових районів і військових підрайонів мали право винесення смертних вироків ворогам українського народу: комуністам, незважаючи на їхню національність; полякам; всім хто співпрацював з німецькою поліцією, незважаючи на національну належність, а також тим, хто був членом УПА, але співпрацював з ворогами, не виконував наказів УПА або вважався зрадником. Видавати смертні вироки стосовно тих членів УПА, які порушували порядок і приписи УПА, але їхню діяльність не можна було кваліфікувати як зраду, мав право тільки Революційний трибунал при референтурі СБ ВР [3, арк. 207]. До складу останнього входили: військовий комендант, референти СБ, політичний, господарчий та секретар. Таким чином СБ ОУН отримувала право виконувати функції судових органів влади.

Відповідно до наказу комендантам військових районів від 26.05.1944 р., зважаючи на нові умови, СБ повинна була проводити роботу конспіративно. Обмежувалося виконання смертних вироків. Останні допускалися тільки у тому випадку, якщо доведено вину обвинуваченого. Право вирішувати питання про ліквідацію «ворожого елементу» мали тільки станиці військового району та вищі інстанції. Для покарання не члена ОУН необхідно було скласти протокол слідства, мати постанову революційного суду, підписані комендантом станиці, слідчим та одним членом слідчої групи. Не допускалося застосування колективної відповідальності. Наказом обмежувалися засідки на представників червоної армії та сексотів. Давалося завдання здійснити вишкіл слідчих кадрів [3, арк. 277].

10.05.1944 р. було видано наказ про посилення боротьби з ворожою агентурою. До компетенції СБ відносилися: всі політичні справи; кримінальні справи всередині СБ; кримінальні справи тільки у тому випадку, якщо є наказ теренового провідника; арешт людей; дозвіл на

ліквідацію мав надати вищий провід; здійснювати засідки на НКВД і КДБ, міліцію; здобувати архіви останніх [3, арк. 47].

До важливих завдань СБ ОУН належав вишкіл (навчання) кадрів, передусім майбутніх керівників. Друге завдання – використання всіх корисних для Управляння Державної безпеки (створене у Львові, після проголошення незалежності 30 червня 1941 р.) людей [6, с. 99-100].

У інструкції для структур СБ (серпень 1944 р.) вказувалося, що розвідка є таємною армією, яка стежить за ворогом як ззовні, так і всередині держави. До завдань кожного розвідника відносився збір з різноманітних джерел всіх можливих відомостей, перевірка їх на достовірність та оцінка можливості їх використання. Завдання, які ставилися перед розвідниками мали не тільки тактичний, але й стратегічний характер [6, с. 172-173]. Так військовий розвідник повинен був знати не тільки розміщення і військовий план супротивника, але й його військову силу, моральний стан війська.

Завданням низових провідників СБ станом на жовтень 1944 р. було очищення терену від сексотів та провокаторів. Водночас керівництвом СБ ставилося завдання спеціального нагляду над боївками, особливо щодо дисципліни [6, с. 175-176]. «Обіжник для низових структур СБ(ОУН)» спрямовувався на подолання недбалості, недоліків у організації їхньої роботи. Отримання подібного завдання пояснювалося активізацією діяльності радянських спецслужб у напрямі протидії діяльності націоналістичного підпілля, яке кваліфікували за ст.ст. 54^{1} «а» або 54^{1} «б» та 54^{11} КК УРСР як «зраду Батьківщині» [7, с. 49].

У звіті керівництва військового надрайону «Скоб» (Рогатинський район Станиславівської області) вказується головна мета «чисток», здійснених СБ у 1944 р.: «1. Ворожий елемент в лісових околицях частиною винищено. В першу чергу винищується польський елемент, на другий план взято німецьких та комуністичних сексотів. 2. Лісові околиці, які мусять бути використані для наших осередків і баз, прочищені у 80 відсотках. 3. Комуністичних сексотів знищено в числі 50 осіб». Таким чином, одним із головних завдань СБ станом на 1944 р. стало забезпечення етнічної монолітності населення «тилових» районів УПА, шляхом очищення від «підозрілого елементу», який міг бути використаний німецькими чи радянськими спецслужбами [9, с. 31].

У «Інструкції СБ про структуру та методи боротьби радянських спецслужб і боротьбу з ними» (жовтень 1944 р.) до завдань СБ ОУН відноситься тотальна боротьба проти НКВД, НКГБ, адміністраторів; унеможливити вербування останніми людей; застосування індивідуального терору; проведення прилюдних мітингів, на яких викривати методи роботи НКГБ; надсилання попереджень сексотам. Оперативна та слідча робота мала спрямовуватися на агентів, які проникли в організацію та резидентів. В організаційній роботі основним завданням було створення картотеки людей заарештованих НКВД; залучення інформаторів; налаштування районне СБ на бойову роботу [6, с. 188-190]. У квітні 1945 р. видано «Наказ референтам СБ» в якому дано завдання перевірити склад боївок, здійснити чистку організації; сумнівних осіб та менш боєздатних відправляти до кущів і відділів. Підняти рівень дисципліни. Членів СБ, які: а) не виконали наказу командира; б) вчинили злочин, що компрометує боївку перед населенням; в) зрадили ідею; г) дезертирували провідник районної організації СБ разом з командиром даної боївки доручалося розстріляти. Крім того на референтів СБ покладалося завдання організувати систематичну виховну працю серед членів боївок. Ще одним напрямом роботи стало організаційні заходи із забезпечення схованками, одягом, запасом харчів [6, с. 199].

СБ займалася також пропагандистською роботою, готуючи відозви, листівки до українського населення, летючки (святкові, пропагандивні, закликаючи до акції). Власне саме ця ділянка роботи займала одне із провідних місць у діяльності СБ ОУН, тому не тільки керівництво але й рядові члени інституції постійно повинні були займатися самоосвітою. З цією метою СБ

видавала відповідні посібники, що давало б змогу протидіяти радянській політичній дезінформації та поширювати українську національну ідею. Ефективність такої діяльності засвідчували радянські спецслужби, а тому передусім намагалися виявити та ліквідувати тих членів СБ ОУН, які відповідали за цю ділянку роботи.

У липні 1946 р. у «Проекті інструкції для підготовки службовців СБ» стверджується, що завдання СБ ОУН визначає характер ОУН, як військово-політичної організації. Маючи за кінцеву мету будівництво власної держави, завдання СБ мали б бути ідентичними завданням міліції, поліції, розвідки та контррозвідки, визначені в інших державах. За умови відсутності власної держави завдання СБ зводилися на той момент до наступних:

1) боротися за високий моральний стан Організації та проти ворожої агентури;

2) охороняти майно організації від розтрати та знищення та дбати про особисту безпеку членів та їх майна;

3) виконувати певні функції судової влади у боротьбі зі шкідливими та ворожими елементами для Організації та українського народу.

4) здійснювати політичну, економічну, техніко-промислову та загальну розвідку [6, с. 204-205].

Напрямки роботи в реф. СБ розподілялися по відділам. Ф.Воробець («Верещака») в січні 1946р. дав загальну характеристику роботи СБ РП: «Поліцейсько-виконавчий відділ проводить арешти, охороняє затриманих, розшукує осіб, якими цікавиться СБ, і виконує смертні вироки, які виносить Служба безпеки. Розвідувальний відділ збирає шпигунські дані про військові підрозділи Радянської Армії (РА), війська НКВС, воєнно-стратегічні та інші матеріали, для чого має розвідувальний апарат. Крім цього, цей відділ використовує зібрану іншими підрозділами ОУН інформацію. Відділ контррозвідки цікавиться наявністю в організації «неблагонадійних» елементів, політичними настроями серед місцевого населення, виявляє лояльно настроєних до Радянської влади осіб, а також тих, хто працює в радянських установах...» [1, с. 36]. Основним завданням СБ ОУН(б) після закінчення Другої світової війни було виявлення та знешкодження німецької і радянської агентури, яка прагнула проникнути всередину організації.

Починаючи з весни 1950 року СБ основні зусилля спрямовує на створення автономної системи агентів до яких підбирали лише перевірених людей, що діяли одноосібно. Зв'язок підтримувався лише з безпосереднім керівником, а в разі його смерті він повинен був діяти на свій розсуд. Основні на той час завдання ОУН відповідно до однієї з останніх інструкцій Проводу (від 20 травня 1952 року) були такими:

1.Будь якою ціною зберегти кадри Організації для вирішального моменту.

2.Припинити всю зовнішню роботу, яка може давати докази та свідчити про наявність Організації в терені.

3.Всю енергію спрямувати на внутрішньоорганізаційну роботу - виховання підпільних кадрів, передусім новаків, підшуковування нових кадрів серед „легальників", їх політінформування, виховання та вишкіл, розбудову сітки.

4.Підготовити всі клітини до самостійної довготривалої організаційної праці на випадок втрати зв'язку та поінформувати їх про конкретні завдання на випадок війни.

5.Забезпечити всіма можливими способами безперервність зв'язку.

6.Забезпечити збереження організаційних архівів. Ці завдання передбачали можливість тривалої автономної роботи підпільних осередків і зумовлювали децентралізацію ОУН.

Та все ж це не було основною роботою СБ. Головним завданням було збереження оунівського підпілля.

Стосовно розвідки стверджувалося, що перемогти у війні можливо тільки всесторонньо вивчивши противника. Цьому сприяє власне розвідка та контррозвідка. Ваги надавалося

розміщенню та складу ворожих збройних сил, моральному налаштуванню, планів. Залежно від предмету розвідки вона поділялася на: військову, політичну, економічну, техніко-промислову, загальну. В умовах воєнного часу завданням розвідки є отримання схем нової зброї, головних осередків воєнної промисловості, вузлів комунікації, розміщення генерального та оперативного штабів. Відомості отримували шляхом допитів полонених, вивчення документів, здобутих у ворогів, розвідки артилерією, поштового контролю, дослідження преси [3, арк. 53].

У структурі СБ ОУН діяло два відділи, які відповідно мали різні завдання: 1) розвідувально-інформаційний; 2) поліційно-військовий. До завдань першого входили всебічний збір інформації, що стосувався як діяльності ворожих військ, так і місцевого цивільного населення, а також діяльності своїх працівників, їх моральний стан та стосунки з населенням, недоліки у роботі та їх причини. На основі отриманих даних полі ціно-виконавчий відділ розпочинав справи щодо осіб, щодо яких потрібно було провести розслідування, проводив арешти, конфісковував зброю [3, арк. 266].

Висновки. Отже СБ ОУН можна кваліфікувати як охоронну інституцію, метою якої був члені організації, а окремих випадках і місцевого українського населення, захист від зовнішніх та внутрішніх загроз. Завдання СБУ можна класифікувати за кількома критеріями, а саме: 1) за об'єктами захисту (охорона членів ОУН); 2) у сфері правоохоронної діяльності – розслідування кримінальних злочинів, скоєних членами ОУН; 3) розвідка та контррозвідка; Фактично СБ поєднувала функції поліції та спецслужби, оскільки окрім розвідувальної та контррозвідувальної діяльності, здійснювала оперативно-розшукові заходи, затримання, збирання, дослідження, перевірку, оцінку та використання доказів, допити, в окремих випадках винесення і навіть виконання вироків. Завдання, які ставилися перед СБ ОУН, обумовлювалося об'єктивними загрозами, які існували на той час на українських землях і давали можливість забезпечити максимальну ефективність діяльності цієї інституції.

Список використаних джерел

1. Антонюк Я.М. СБ ОУН (б) на Волині та Західному Поліссі (1946 – 1951 рр.): монографія. Луцьк, 2013. 270 с.

2. Вєдєнєєв Д., Єгоров В. Меч і тризуб. Нотатки до історії Служби безпеки ОУН. Частина І. *З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ*. 2000. № 2/4. С. 485–503.

3. Галузевий державний архів Служби безпеки України. Ф. 13. Спр. 376. Т. 49.

4. Ільницький В. Організація господарського та фінансового забезпечення діяльності карпатського краю ОУН. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич: Посвіт, 2017. С. 340-356.

5. Літопис УПА. Нова серія. – Т. 23: Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ 1944-1951 / Ред. рада: Г. Папакін (співголова), П. Й. Потічний (співголова), Г. Боряк, В. Лозицький, Р. Пиріг, Ю. Шаповал, О. Удод, С. Кокін, М. Посівнич; Упоряд. М. Романюк. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Видавництво "Літопис УПА"; Галузевий державний архів СБУ; Служба безпеки України. Київ, 2013. 1320 с.

6. Матеріали та документи Служби безпеки ОУН (б) у 1940-х рр. / упоряд.: О.Є. Лисенко, І.К. Патриляк. К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. 254 с.

7. О квалификации преступлений членов антисоветской организации ОУН: постановление Пленума Верховного суда СССР от 07.08.1944 г № 12/18/у/е // Реабілітація репресованих: законодавство та судова практика / За ред. Т.В.Маляренка. К.: Юрінком, 1997.

8. ОУН в 1941 році. Документи. В 2-х ч. Ч. 1. / упорядники О.Веселова, О.Лисенко, І.Патриляк, В.Сергійчук. Відп.ред. С.Кульчицький. Київ: Інститут історії України НАН України, 2006. 336 с.

9. ОУН і УПА в 1944 р.: документи і матеріали. В 2 ч. Ч. 1. / упорядники О.Веселова, С.Кокін, О.Лисенко, В.Сергійчук. Відповідальний редактор С.Кульчицький. К.: Інститут історі Украни НАН України, 2009. 292 с.

10. Приступ Н., Маковицька С. Агентура з тризубом. *Україна молода*. 2008/ 25 березня. Випуск № 056.

11. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.

References

1. Antoniuk Ya.M. SB OUN (b) na Volyni ta Zakhidnomu Polissi (1946 – 1951 rr.): monohrafiia. Lutsk, 2013. 270 s.

2. Viedienieiev D., Yehorov V. Mech i tryzub. Notatky do istorii Sluzhby bezpeky OUN. Chastyna I. *Z arkhiviv VUChK, HPU, NKVD, KHB*. 2000. № 2/4. S. 485–503.

3. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy. F. 13. Spr. 376. T. 49.

4. Ilnytskyi V. Orhanizatsiia hospodarskoho ta finansovoho zabezpechennia diialnosti karpatskoho kraiu OUN. *Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk*. Drohobych: Posvit, 2017. S. 340-356.

5. Litopys UPA. Nova seriia. – T. 23: Zolochivska okruha OUN: Dokumenty i materialy referentury SB 1944-1951 / Red. rada: H. Papakin (spivholova), P. Y. Potichnyi (spivholova), H. Boriak, V. Lozytskyi, R. Pyrih, Yu. Shapoval, O. Udod, S. Kokin, M. Posivnych; Uporiad. M. Romaniuk. HAN Ukpainy. Instytyt ykpainskoi apxeohpafii ta dzhepeloznavstva im. M. C. Hpyshevskoho; Bydavnytstvo "Litopys UPA"; Haluzevyi derzhavnyi arkhiv SBU; Sluzhba bezpeky Ukrainy. Kyiv, 2013. 1320 s.

6. Materialy ta dokumenty Sluzhby bezpeky OUN (b) u 1940-kh rr. / uporiad.: O.Ie. Lysenko, I.K. Patryliak. K. : In-t istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2003. 254 s.

7. O kvalyfykatsyy prestuplenyi chlenov antysovetskoi orhanyzatsyy OUN: postanovlenye Plenuma Verkhovnoho suda SSSR ot 07.08.1944 h № 12/18/u/e // Reabilitatsiia represovanykh: zakonodavstvo ta sudova praktyka / Za red. T.V.Maliarenka. K.: Yurinkom, 1997.

8. OUN v 1941 rotsi. Dokumenty. V 2-kh ch. Ch. 1. / uporiadnyky O.Veselova, O.Lysenko, I.Patryliak, V.Serhiichuk. Vidp.red. S.Kulchytskyi. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2006. 336 s.

9. OUN i UPA v 1944 r.: dokumenty i materialy. V 2 ch. Ch. 1. / uporiadnyky O.Veselova, S.Kokin, O.Lysenko, V.Serhiichuk. Vidpovidalnyi redaktor S.Kulchytskyi. K.: Instytut istori Ukrany NAN Ukrainy, 2009. 292 s.

10. Prystup N., Makovytska S. Ahentura z tryzubom. *Ukraina moloda*. 2008/ 25 bereznia. Vypusk № 056.

11. Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 25 bereznia 1992 r. № 2229-KhII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1992. № 27. St. 382.

Надійшла до редакції 13 травня 2019 р.